

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Mas Montconill (3era. part)

El 1812 hi va haver grans festes al mas; el fill gran dels amos, l'Anton Moncunill Feliu, va casar-se amb una rica pubilla de Súria, la Teresa Alsina Santamaria. Com era costum, el pare va aprofitar l'ocasió per nomenar el seu fill hereu, amb les reserves acostumades. A més de retenir el dret de fer i desfer a voluntat mentre visqués, el vell amo es va reservar 10.000 lliures i els diners pels dots de les filles que li quedaven solteres. El dot de la Teresa va ser alt, 1.500 lliures, i l'aixovar abundant i magnífic. La relació del seu contingut és llarg, però no podem estar-nos de transcriure'n un fragment:

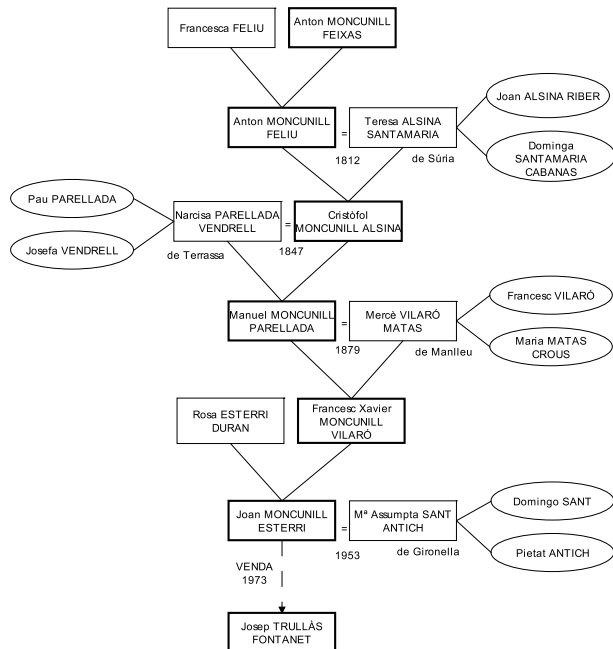
«...dos calaxeras de noguer ab escuts de sobrepanys y anellas de llautó y los vestits següents, tres de seda, los dos de escotí, lo un de color, lo altre negre, y lo altre de paño de seda, dos vestits de escotí, quatre faldillas de indiana, dos de blavets, un gipó de setí negra ab manega llarga, dos altres gipons de seda, un gipo de vellut de seda ab manega llarga de coto verdos, dos gipons de panyo, un gipo de torquesa y altra de vicns de seda, una mantellina de cristall y altra de franela, una cotilla de seda y altra de reps...»

El 1819 la Teresa va infantar un nen, que seria el següent hereu; li van posar Cristòfol. En total va tenir vuit fills, i un d'ells, el Martí, seria capellà. El 1815, l'Anton es va trobar amb un conflicte a causa de la reclamació que va fer-li el seu

oncle Jaume. Aquest oncle havia marxat de casa i s'havia establert com a sastre a Manresa. Va reclamar davant del Jutge els seus drets, argumentant que era pobre i havia de mantenir tres fills, i que el pare només li havia llegat 300 lliures, una quantitat miserable comparada amb les 80.000 lliures en què estava valorat el patrimoni Montconill. Les raons es van allargar molts anys, però al final hi va haver una concòrdia i el sastre va acceptar 1.050 lliures. Li va tocar pagar per l'oncle, però la compensació li va venir de part d'una tia. La seva tia Francesca, casada amb un terratinent de Monfà, prop de Cervera, va morir sense fills, i el vidu va haver de restituir el dot. Va posar-hi pegues, però finalment una sentència dictada a Cervera el va obligar a pagar al Moncunill 900 lliures, més les despeses. El març de 1816, l'Anton va aconseguir el permís del Bisbat per edificar una capella particular a casa seva. La capella porta la data 1816 a la llinda i està dedicada a sant Antoni de Pàdua. Es pot accedir directament des del primer pis de la casa al cor del temple a través d'una galeria. En l'actualitat la capella s'utilitza com a magatzem.

L'Anton va incrementar molt el patrimoni comprant terra, però sobretot, amb les finques i propietats que li van pervenir a la seva muller, que era pubilla. Dissortadament no en va poder gaudir gaire de la seva riquesa, perquè va morir jove. Va fer testament el març de 1832 i va morir poc després. La vídua va fer fer un detallat inventari dels béns del difunt. Es pot resumir citant només els béns immobles; el mas principal amb els masos agregats Oms i Collbaix, la Caseta de Fals o cal Casetó, diverses peces de terra a Fals, una casa a Santpedor, una casa a la plaça de Fonollosa, i les 24 quarteres

de la propietat Closa de Fonollosa. No va arribar a veure el casament de la seva filla Dominga amb l'hereu del mas Canals de Montesquiu, la casa veïna. La vídua i els tutors de la xicoteta, que eren el seu avi Joan Alsina, Antoni Feixas i Antoni Farreras, van lliurar les 1.000 lliures del dot al futur marit Josep Canals de Montesquiu Salipota.

Mentre l'hereu no arribava a la majoria d'edat, la vídua era la senyora i mestressa absoluta de la casa. El 1818 el pare la va fer hereva, i quan els carlins li van cremar i saquejar la casa de Súrria, la Teresa va acollir el seu pare vell a Montconill. Josep Alsina Ribes va morir el 1844 i llavors el patrimoni que havia acumulat va anar a parar a les mans de la pubilla. El llistat és impressionant; la casa pairal a la plaça major de Súrria, un molí fariner al costat del riu Cardener, un molí fariner arrendat a Víctor Faure d'Artés, tres horts, un oliver i dues vinyes a Súrria. Més les següents heretats: Taurons de Sant Salvador de Torruella, la meitat de l'heretat Bosch de Coaner, Sociats de Sant Mateu, Soldevila d'Ardevol, l'Oller de Llanera, Marquilles de Vallferosa, Ramells de Fontanet, més dos molins fariners situats al terme de Llanera. El 1850, la Teresa es va desprendre del mas Bosch de Coaner. Se'l va vendre a Donya Isabel de Boisseau, marquesa vídua de Chateaufort, de Girona, pel preu de 1.080 lliures. La Teresa va ser molt longeva, va néixer el 1793 i va viure fins l'any 1872. Quan va morir, el seu successor va inscriure en el Registre de la Propietat 22 finques, entre grans i petites, que pertanyien a Montconill, i 16 finques heretades dels Alsina.

Cristòfol Moncunill Alsina va haver de buscar una muller adient lluny del terme, ja que les famílies de les noies casadores de les rodalies no disposaven dels recursos econòmics necessaris per emparentar-se amb els Moncunill. El maig de 1847 va fer capítols amb Narcisa Parellada Vendrell, filla de Pau Parellada, un terratinent del terme de Sant Pau, part forana de Terrassa. El Pau va dotar la Narcisa amb 2.500 lliures i va destinar 600 lliures més per comprar dues calaixeres i la roba. Entre el munt de roba destaquem quatre dotzenes de camises, unes tovalles de vint pams de

flor de ginesta, i sis enagos de tela. Durant la seva vida, el Cristòfol va signar molts contractes de rabassa, i el vi de les parts dels parcers no parava de rajar dins de les seves immenses tines. Va establir a trossos una peça de terra que posseïa a les Costetes, per tal que diversos pagesos de Fals s'hi poguessin fer la casa. Això va ser l'origen del Raval de la Creu. El Cristòfol va heretar un benefici, dedicat a Sant Blai, a l'església de Santpedor. Una prerrogativa del patró era la de poder proposar al Bisbe el capellà que havia de ser-ne el beneficiari. El 1858 va proposar al seu germà Martí pel càrrec. El 1867 el Moncunill va haver de cedir uns terrenys seus de l'heretat Claret, repartida entre els termes de Santpedor i Sant Fruitós, per fer-hi passar la nova carretera de Manresa a Berga. Encara que costi de creure, l'actual Eix del Llobregat no era fins aquesta data res més que un camí per a cavalleries. Suposem que va rebre alguna indemnització. El 1877 va pagar 2.000 lliures al seu nebot Pere Canals de Montesquiu en concepte de legítima de la seva mare Dominga Moncunill. El 1876, l'amo es va quedar vidu, en morir-se-li la Narcisa, a l'edat de 50 anys. La Narcisa va ser una dona molt fèrtil, va fer pujar onze fills, tots nens excepte dues nenes. Alguns d'aquests fills van destacar en la seva activitat professional, dos d'ells en especial; el teòleg Joan i l'arquitecte Lluís Moncunill Parellada. Mentre els germans menors estudiaven i triomfaven fora de casa, el primogènit Manuel estava destinat a heretar les propietats.

Cristòfol Moncunill i Narcisa Perellada

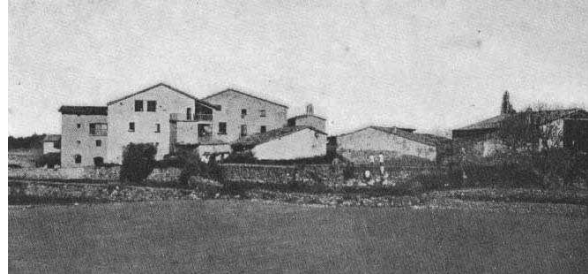
Manuel Moncunill Parellada va casar-se el 1879 amb Mercè Vilaró Matas, del mas Vilaró de Manlleu. El dot va ser de 4.000 lliures, sense comptar l'aixovar que va aportat la noia Vilaró al matrimoni. Les clàssiques caixes de núvia eren passades de moda i el que s'estilava llavors entre els rics eren mobles fets per ebenistes emprant fustes de la millor qualitat. En el cas present, els mobles van ser un armari, un mirall i una calaixera. En conjunt, la futura dona del Manuel va aportat a Montconill 21.333 pessetes. Amb la fil-loxera, la prosperitat del mas se'n va anar en orris, però immediatament es van replantar les vinyes, de manera que l'any 1903, per exemple, ja hi havia 21 quarteres de vinya nova sobre un total d'unes 150 quarteres dedicades a vinya. A més a més, l'atur va fer baixar els preus dels jornals, i durant aquells anys quadrilles de pagesos de Fals i altres llocs van boigar molta superfície de boscos, convertint terres poc rendibles en sembrats. No disposem de massa dades sobre l'activitat econòmica del mas durant l'època següent, però no hi ha dubte que l'acumulació de capital iniciada segles enrere va continuar i es va accelerar, i a partir del segle XXè, l'economia

del mas ja no va limitar-se exclusivament a l'explotació agrícola, sinó que va diversificar-se, i els Moncunill van invertir en la compra de béns immobles i altres negocis més rendibles que la terra. El 1910, el Manuel va vendre's la propietat Closa, de Fonollosa, a Francesc Puig Cots per 15 mil pessetes. El 1915 va fer testament a cal notari Travy de Manresa i va nomenar hereu al Francesc Xavier. A la única filla, l'Assumpta, li va llegar 50 mil pessetes per quan es casés, 5.000 pessetes en metàl·lic, tres finques a Castellbell i l'usdefruit d'una altra propietat a Calella. El 30 d'abril de 1930 va finir l'amo vell de Montconill, mentre que la seva muller el va sobreviure set anys més.

Va quedar Francesc Xavier Moncunill Vilaró, qui va casar-se amb Rosa Esterrí Duran. Com la majoria de gran propietaris rurals, quan va esclatar la guerra es va passar a l'altre costat, deixant a la seva dona com a administradora dels seus béns. La Rosa va trampejar la situació i va aconseguir de l'ajuntament republicà que la deixessin seguir vivint al mas, si bé les terres estaven confiscades. Quan el Francesc va tornar a casa després de la guerra, es va trobar amb la sorpresa que la seva dona no volia renunciar als poders que li havia donat. No podia vendre's res sense el consentiment de la dona, i això era un bon entrebanc per l'hereu, perquè l'heretat Moncunill ja havia entrat en un procés de liquidació que no es podia aturar. El Francesc Moncunill ja no era pagès com els seus avantpassats, s'estava habitualment a Manresa, al carrer Vallfonollosa, i havia muntat l'empresa de timbres de goma FRAMUN, un acrònim del seu propi nom. Vivia com un burgès, gastant més del que li rendia la propietat de Fals, que havia deixat en mans de masovers i col·lectors. Va morir el maig de 1958. En el testament havia fet hereu al Joan i havia repartit algunes finques urbanes entre les tres filles que tenia. La Mercè s'havia casat amb un britànic, Richard James Killey, del comtat de Cheshire. La Maria Àngels ho havia fet amb el procurador dels tribunals de Santa Coloma de Farners, Josep Mª Llavari. I la Rosa amb Josep Viñas, un empresari industrial de Barcelona. La fàbrica tèxtil de Súrria la va deixar a mitges entre els quatre fills.

Joan Moncunill Esterrí estava casat des del 1953 amb la noia Maria Assumpta Sant Antich, de Gironella. Van tenir una sola filla, anomenada Montserrat. Quan va heretar, va trobar-se amb un patrimoni bastant erosionat pels deutes i amenaçat pels interessos. Al principi va voler recuperar el control directe del mas. Va acomiadar els masovers i va intentar menar les terres pel seu compte. Per això, va llogar a Josep Barcons perquè les hi treballés amb un tractor de segona mà. També va provar de muntar de forma artesanal un tractor a partir de peces soltes. Li va costar una fortuna i mai va funcionar bé. Va fer altres costoses inversions, com per exemple unes grans sitges per emmagatzemar el gra els anys de collita bona. El problema era que no les arribava a omplir mai, perquè solia vendre's les collites abans de segar, per tal de pagar deutes. Perquè de deutes en tenia per a comprar i vendre. Diverses vegades va haver d'hipotecar el mas per aconseguir préstecs, com per exemple el 1962, quan va demanar 930.000 pessetes a la seva cunyada Montserrat Vilella, a tornar en cinc anys, amb un interès anual del 4'5%. No va acabar de tornar els diners fins el 1973.

Aquesta cunyada era la dona del metge de Barcelona Domingo Sant Antich, germà de la Maria Assumpta. Com que el Joan no podia vendre sense el permís de sa mare, i aquesta es resistia a concedir-lo, va haver de buscar fórmules alternatives. La més imaginativa consistia en fer permutes de terrenys, encara que no coincidissin exactament els valors declarats. Així, el 1967 va permutar la masoveria de Collbaix per set habitatges a Premià de Mar. També es va desfer del mas Oms i d'altres trossos de terra al vessant dret de la riera.

Mas Montconill, 1930

El 18 de setembre de 1973 es va perdre definitivament el mas Montconill, que havia estat durant més de set segles de forma ininterrompuda en mans de la mateixa família. Aquell dia, Joan Moncunill va vendre's el mas i altres terres a Antoni Trullàs Fontanet pel preu declarat de 3.078.000 pessetes. El Trullàs era un metge de Manresa especialitzat en radiologia, que invertia els diners que guanyava amb les radiografies en comprar qualsevol finca de la comarca que es posés en venda. Amb el seu afany col·leccionista, al llarg de la seva vida va aconseguir acumular una gran extensió de terra. Els primers anys, el doctor va invertir força diners fent obres de reconstrucció i rehabilitació de la casa, que estava bastant deixada. Hi ha una llinda en una portalada reconstruïda que porta la data 1989. També va millorar la finca construint un gran dipòsit d'aigua i coberts per la palla i la maquinària. El 2004 va morir l'Antoni Trullàs sense fills. El seu extens patrimoni immobiliari, després de descomptada la part que s'emportarà l'estat, suposem que es repartirà entre els seus nebots.

Al costat de la casa de l'amo del mas hi ha un altre habitatge reservat pel masover i la seva família. Es difícil establir la seqüència exacte dels masovers que han passat per la casa, en mencionarem només alguns dels darrers; Ramon Soler Carol, la seva muller Teresa Palà i set fills (1928), Joan Grau Anglerill, de Llanera, Francesca Villaurbina Tulleuda i sis fills (1940), Josep Grau Villorbina, Mercè Corderroure Suñé i dues filles (1944). Casimiro Rossell Biosca, de Fíguls i Antònia Tàsiacs Ubach (1945). Josep Barcons Costa, de Riner, Rosa Costa Miralles i quatre xicots (1950). El 1955 els Barcons van marxar a Sant Fruitós i van ocupar la plaça Josep Mosella Vilaseca i la seva muller Teresina Centelles Casajoana, de la Batzua. Al cap de sis anys van marxar cap a la masoveria del Sant Crist del Guix, a Manresa, i van venir Josep Boix Pons i Maria Oliva Guitart. Actualment té cura del mas Montconill el matrimoni format per Josep Ribalta Argerich i Rosa Pesarrodona Santasusana, que abans havien estat masovers al mas Serra.